

Vahistamise kestuse ülevaade 2013. aastal

Urvo Klopets

1. Vahistatute ülevaade
2. Vahistamise kestus
3. Vabanemine kohtuotsusega
4. Vahistamise kestus kuriteoliigiti
5. Vahistamise kestus menetlusetappides
6. Vahistamise kestus kohtupiirkondades

Kriminaalpoliitika analüüs

Nr 9/2014

www.kriminaalpoliitika.ee

Eesmärk

Anda ülevaade vahistamise kestusest 2013. aastal ning vahistatute arvust ning struktuurist 2014. aasta lõpul.

Järeldused

1. Vahistatute struktuuris kuriteoliigiti olulisi muutusi ei ole, vahistatute arv on kasvanud.
2. Keskmise vahistamise kestus (mediaan) oli 2013. aastal 181 päeva ehk 5,9 kuud (aritmeetiline keskmine 208 päeva ehk 6,8 kuud). Võrreldes 2012. aastaga pikenes vahistamise kestus (mediaan) 0,2 kuu võrra (6 päeva).
3. Kohtumenetluse lühenemine ei ole toonud kaasa vahistamise kestuse lühenemist.
4. Keskmise vahistamise kestus (mediaan) kohtueelses menetluses oli 139 päeva e 4,6 kuud (aritmeetiline keskmine 128 päeva e 4,2 kuud). Kohtumenetluses oli keskmiseks vahistamise kestuseks (mediaan) 61 päeva e 2,0 kuud (aritmeetiline keskmine 111 päeva e 3,6 kuud). Kohtueelses ja kohtumenetluses vahi all viibitud aeg pikenes keskmiselt 4-6,5 päeva võrra võrreldes aasta varasemaga.
5. Vahistatute arv kasvas võrreldes aasta varasemaga 4%. Vahistatutest 28% on kahtlustatavad või süüdistatavad narkokuritegudes, 27% vargustes.
6. Enam kui kolmandik kohtueelses menetluses vahi alt vabanenutest viibisid kohtueelses menetluses vahi all maksimaalse tähtaja (161-184 päeva).
7. Kõige kauem viibivad isikud vahi all seoses tapmise või mõrvaga (mediaan 16,4 kuud).
8. Elektroonilist järelevalvet vahistamise alternatiivina rakendati võrreldes eelnenud aastatega vähem ning sellel puudub mõju vahistatute arvule.

Metoodika

Kuna vahistamise kestuse osas eraldi päringuvorm puudub, kasutati vahistamise pikkuse leidmiseks peamiselt kahte päringut, mida täiendavalt töödeldi:

1. Vahistatud, kes vabanesid vahistatuna kinnipidamisasutusest (kohtuistungil; pärast kohtuotsust, kuid enne selle jõustumist; tõkendi tühistamisega vms);
2. Vahistatud, kes jäid ka pärast kohtuotsust ja selle jõustumist kinnipidamisasutusse karistust kandma. Selliste isikute puhul on vahistamist arvestatud kuni otsuse jõustumiseni.

Kohtueelsete vahistatute seas on ka need, kelle kohtueelne vahistamine lõppes enne 2013. aastat, kuid vahistamine tervikuna lõppes 2013. Seega on valimis näiteks ka isik, kes vahistati 2010. aastal ning kelle suhtes ka kohtueelne menetlus lõppes juba 2010. aastal (asi saadeti kohtusse ja isik jäi vahi alla), kuid kohtumenetluse vahistamine (ja ka vahistamine tervikuna) lõppes otsuse jõustumisega 2013. aastal. Seega ei kajasta kohtueelse vahistamise kestus tingimata 2013. aastal lõppenud kohtueelset vahistamist. Selliseid isikuid, kelle kohtueelse vahistamise kestust on ülevaates arvestatud (s.o kohtueelsed vahistamised, mis lõppesid enne 2013. aastat), oli andmetes kokku 238.

Seega ei ole vahistamise pikkust arvestatud nende isikute puhul, kelle osas küll lõppes vahistamine kohtueelses menetluses 2013. aastal, kuid isik jäi endiselt vahi alla kohtumenetluses.

Kohtueelses menetluses ja kohtumenetluses viibitud aega on arvestatud vastavalt sellele, kas nad konkreetses menetlusetapis viibisid vahi all või mitte.

Näide

- *A võeti vahi alla 01.01.2013 kohtueelses menetluses ning isik anti kohtu alla 01.02.2013. Kohtuotsus jõustus 01.03.2013.*
- *B võeti vahi alla kohtumenetluses 01.02.2013 ning kohtuotsus jõustus 01.03.2013.*
- *C võeti vahi alla kohtueelses menetluses ning vabastati enne kriminaalasja kohtusse saatmist.*

Eeltoodud näidete puhul on arvestatud vahistamist kohtueelses menetluses kahe isiku puhul (A ja C), vahistamist kohtumenetluses kahe isiku puhul (A ja B). Vahistamise üldise kestuse puhul on arvestatud kolme isiku vahi all viibimise aega (A, B ja C).

Lisaks kõrvutati andmeid kohtute statistika andmetega.

Vahistamiste kestuse sisse **ei ole** arvestatud järgnevaid isikuid:

- loovutamise- ning väljaandmisvahistamised;
- vahistatud, kelle vahistamine oli seotud katseaja tingimuste täitmata jätmisega;
- vahistatud, kes vahistati seoses rahalise karistuse täitmata jätmise ning taotlusega kohaldada asenduskaristusena vangistust;
- vahistatud, kes vahistati kohtuotsuse kuulutamisel (isikud, kes vahistati kohtusaalis ning asusid karistust kandma enne otsuse jõustumist) kohtusaalis (s.h isikud, kelle suhtes oli kohaldatud kinnipidamist).

Eraldi päring tehti hetkeseisuga vahi all viibinud isikute kohta (17.11.2014 seisuga).

Kohtu ja prokuratuuri praktika on vangistuse tingimisi kohaldamata jätmisel erinev (ühel juhul loetakse vahi all viibimine tingimisi mõistetud vangistuse ära kantud osaks, teisel juhul nimetatakse seda reaalselt kandmisele mõistetud vangistuseks), mistõttu usaldusväärse ning võrreldava statistika saamiseks on vaja praktika ühtlustada.

Vahistatute ülevaade

17.11.2014 seisuga viibis Eestis vahi all 771 isikut (s.h isikud, kes vahistati kohtuotsuse kuulutamisel, samuti isikud, kes vahistati seoses katseaja või asenduskaristuse tingimuste täitmata jätmisega). Võrreldes möödunud aastaga (12.11.2013 seisuga) on vahi all viibivate isikute arv kasvanud (+33; 4%).

Vahistatutest 9% kahtlustati või süüdistati tapmise või mõrva toimepanemises.¹ Kõige suurema osakaalu moodustasid narkokuriteos (28%) ja varguses (27%) kahtlustatavad/süüdistatavad/süüdimõistetud. Möödunud aastaga võrreldes on isikute osakaal kuriteoliigiti jäänud enam-vähem samaks, kõikides paari protsendipunkti ulatuses.

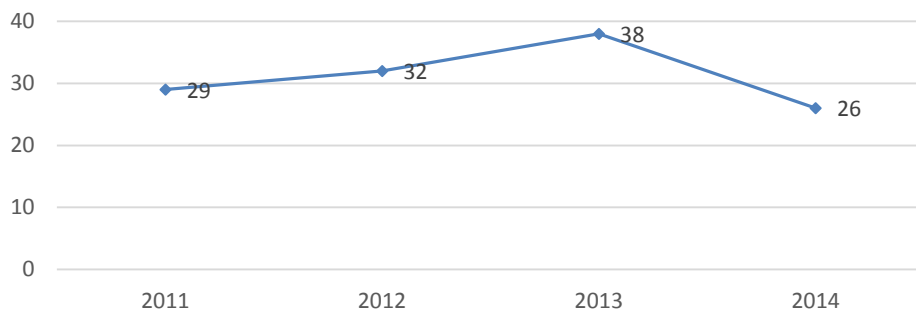
Tabel 1. Vahi all viibivad isikud kuriteoliigi alusel (17.11.2014)

§	Kuritegu	2013 (12.11.2013)		2014 (17.11.2014)	
		Isikute arv	%	Isikute arv	%
§ 113, 114	Tapmine või mõrv	51	7%	68	9%
§ 115-119	Muu raske isikuvastane kuritegu	18	2%	13	2%
§ 183-190, 392	Narkokuriteod	217	29%	214	28%
§ 141-146	Seksuaalkuriteod	27	4%	32	4%
§ 200, 214	Röövimine või väljapressimine	77	10%	80	10%
§ 120-136	Muu isikuvastane kuritegu	68	9%	65	8%
§ 199	Vargus	190	26%	210	27%
§ 201-213, 215-217 ²	Muu varavastane kuritegu	29	4%	26	3%
	Muud kuriteod	61	9%	63	8%
Kokku		738	100%	771	100%

Kuigi kõige enam suurenes tapmises/mõrvas ning vargustes vahi all olevate isikute arv, siis 2014. aasta esimese kümne kuu jooksul (võrreldes 2013. aasta sama perioodiga) nimetatud kuritegude arv ei kasvanud.

Elektroonilist järelevalvet vahistamise asendamisenä rakendati 2014. aastal vähem kui kolmel eelneval aastal, kuid muutuste mõju vahistatute arvule on marginaalne. Elektroonilisele järelevalvele allutatud isikute arv on viimasel neljal aastal jäänud vahemikku 20-40.

¹ Kuriteoliike on arvestatud tabelis toodud järjekorras. Nt, kui isik on arvestatud mõrva/tapmise juures, ei ole teda arvestatud järgnevate kuritegude puhul jne.

* 2014 andmed 11 kuu põhjal

Joonis 1. Vahistamise asendamine elektroonilise järelevalvega (2011-2014)

Vahistatutest 55% (N=422) vahistati Harju maakohus², järgnesid Viru (168; 22%), Tartu (112; 15%) ning Pärnu maakohus (69; 9%). 2014. esimese kümne kuu jooksul pandi Põhja ringkonnas (Harjumaa) toime 50% kuritegudest, järgnesid Lõuna (20%), Viru (18%) ja Lääne ringkond (12%). Seega on vahistatute ja registreeritud kuritegude proportsioonid ringkondades üldjoontes samad.

Vahistamiste kestus

2013. aastal vabanes vahi alt³ 1323 isikut, kelle suhtes kontrolliti vahistamise kestust ning võrreldi vahistamise kestust kuriteoliigiti. Keskmine vahistamise kestus (mediaan) oli 181 päeva e 5,9 kuud (aritmeetiline keskmine 208 päeva e 6,8 kuud). Võrreldes 2012. aastaga on vahistamise kestus seega pikenenud keskmiselt 6 päeva võrra (0,2 kuud). Kuigi kohtumenetlus on üldmenetlusaegades (arvestuslik keskmine menetlusaeg) võrreldes 2011. aastaga oluliselt lühenenud⁴ (2011. a 385 päeva; 2012: 295; 2013: 262), ei ole see toonud kaasa vahistamise lühenemist.

1323-st isikust 17% olid vahi all vaid kohtueelses menetluses, 9% vaid kohtumenetluses ning ülejäänud 74% suhtes kohaldati vahistamist nii kriminaalmenetluse kohtueelses kui ka kohtumenetluse staadiumis.

Keskmine vahistamise kestus (mediaan) kohtueelses menetluses oli 139 päeva e 4,6 kuud (aritmeetiline keskmine 128 päeva e 4,2 kuud)⁵. Kohtumenetluses oli keskmiseks vahistamise kestuseks (mediaan) 61 päeva e 2,0 kuud (aritmeetiline keskmine 111 päeva e 3,6 kuud)⁶. Ka kohtueelses ja kohtumenetluses vahi all viibitud aeg pikenes keskmiselt 5-5,5 päeva võrra võrreldes aasta varasemaga.

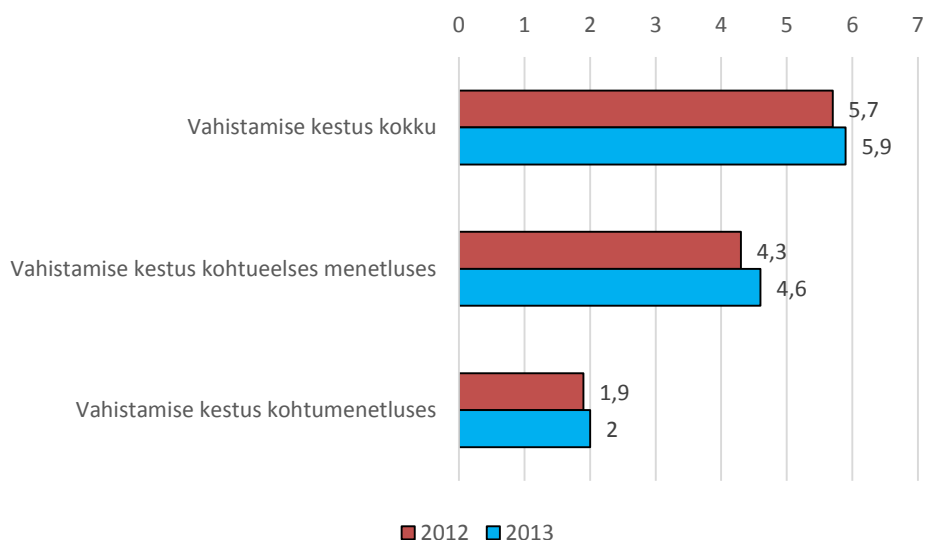
² Maakohus on käesolevas ülevaates vahistavaks kohtuks määratud ka juhul, mil maakohtu määrus edasi kaevati.

³ Vt täpsemalt meetoodika kirjeldusest.

⁴ Lahendatud asjade keskmine menetlusaeg pikeneb, kui aruandeperioodil jõutakse tulemuseni pikka aega menetluses olnud kriminaalasjas.

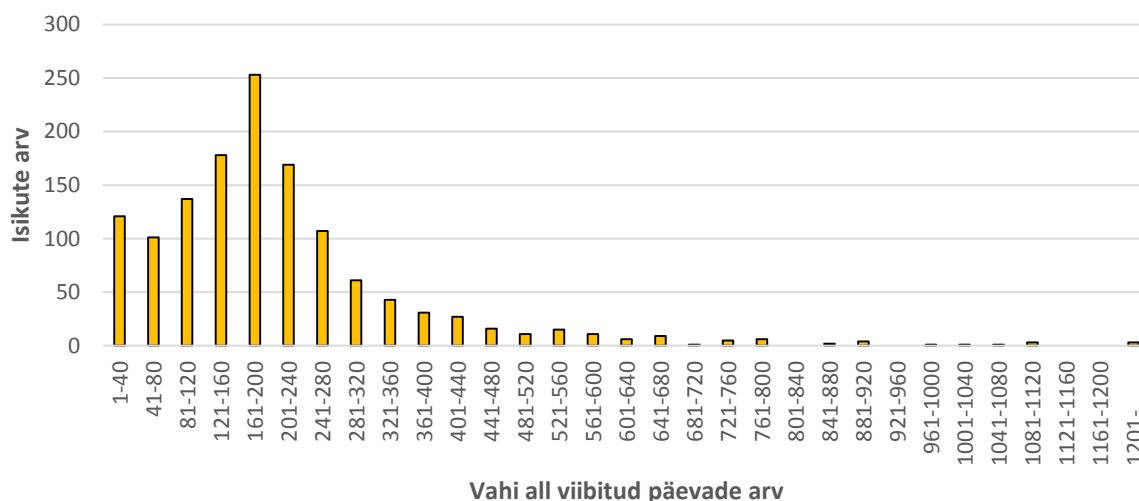
⁵ Kõik isikud, kes viibisid vahi all ka kohtueelses menetluses ning vabanesid vahi alt 2013. aastal (N=1203)

⁶ N=1099

Joonis 2. Vahistamise kestus (mediaankeskmine) 2012. ja 2013. aastal vahi alt vabanenud isikute seas (kuudes)

60% isikutest vabanes vahi alt kuni 200 päeva jooksul alates vahi alla võtmisest.

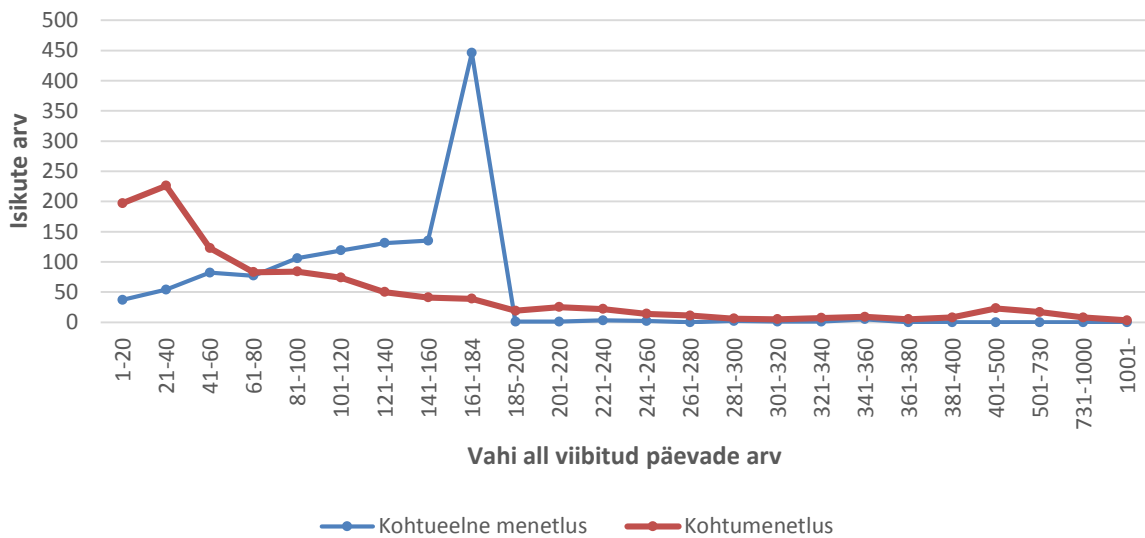
Joonis 3. Isikute arv vastavalt vahi all viibitud päevade arvule

Kaheksa isiku vahistamise kestus oli pikem kui 1000 päeva. Neist neljal juhul viibisid isikud kohtueelses menetluses vahi all maksimaalse aja (maksimaalselt võimalik 6 kuud) ning ühel pikendati peaprokuröri taotlusel vahi all pidamise aega üle kuue kuu. Kõikidel juhtudel on arvestatud vahistamist kuni kohtuotsuse jõustumise või karistuse ärakandmiseni (juhul, kui otsus ei olnud jõustunud, aga karistusaja lõppes). Kõikidel juhtudel oli vahi all pidamise pikkuse peamiseks mõjutajaks otsuse edasikaebamine. Kõikidel juhtudel (ühe erandiga) oli tegu esimese astme kuriteoga.

Tabel 2. Üle 1000 päeva kestnud vahistamised

Kvalifikatsioon	Vahi all kohtueelses menetluses	Vahi all kohtumenetluses	Vahi all kokku	Vahistamine	Kohtu alla andmine	Esimene kohtuotsus	Vahistamise lõpp (s.h otsuse jõustumine, mitte tegelik vabanemine)	Menetluse astmed kriminaalasjas
§121, §263, §391	113	893	1005	6.05.2010	26.08.2010	12.12.2011	3.02.2013	i-ii-i-ii-iii
§ 113	178	920	1097	30.08.2010	23.02.2011	29.08.2011	30.08.2013	i-ii-i-ii-iii-i
§ 113	178	920	1097	30.08.2010	23.02.2011	29.08.2011	30.08.2013	i-ii-i-ii-iii-i
§114 -> §118 -> §113	177	899	1075	8.06.2010	1.12.2010	30.03.2011	17.05.2013	i-ii-iii-i-ii-(iii)
§184, §392	59	1154	1212	17.05.2010	14.07.2010	21.06.2012	9.09.2013	i-ii-iii
§184, §392	59	1154	1212	17.05.2010	14.07.2010	21.06.2012	9.09.2013	i-ii-iii
§184, §185, §392	333	1233	1565	16.08.2009	14.07.2010	21.06.2012	27.11.2013	i-ii-iii
§118 ja §200	179	884	1062	10.01.2011	10.06.2011	26.11.2012	6.12.2013	i-ii-iii

Kuigi kohtumenetluses on mediaan keskmine kohtueelsest menetlusest üle 2 korra madalam, oli võrreldes kohtueelse menetlusega pikaajaliste vahistamiste osakaal kõrgem (muuhulgas seotud otsuse edasikaebamisega): vahistamine kestis kohtumenetluses üle ühe aasta (366 päeva või enam) 63-s menetluses. Kuigi kohtueelses menetluses on seatud 6 kuud vahistamise maksimaalseks tähtjaks, oli selliseid vahistamisi (161-184 päeva) kohtueelsetest vahistamistest enam kui kolmandik (vt joonis 4).

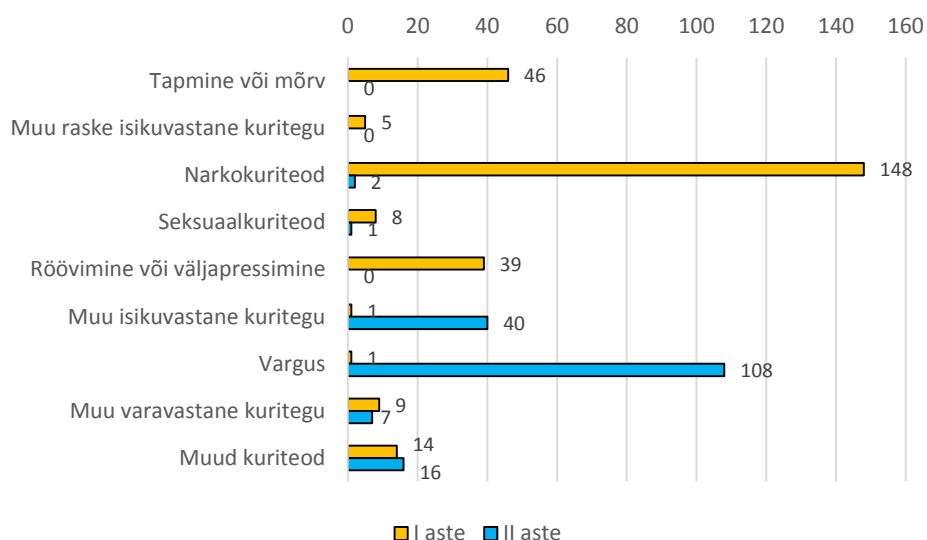
Joonis 4. Isikute arv vastavalt vahi all viibitud päevadele menetluse staadiumi järgi

Joonis 3 näitab, et üle kolmandiku (N=446, 37%) kohtueelses menetluses vahi all viibinud isikutest viibib vahi all maksimaalse tähtaja 161-184 päeva⁷ (seejärel, kas vabaneb või jääb vahistatuks kohtumenetluses).⁸ Selliste vahistatute osakaal kui ka absoluutarv võrreldes 2012. aastaga kasvas, s.o rohkem isikuid viibis vahi all maksimaalse tähtajani. Maksimaalse kohtueelse vahistamise tähtaja (161-184 päeva) vahi all viibinutest 8% (N=36) viibisid vahi all vaid kohtueelses menetluses (s.h need, kes vabanesid kohtuotsusega või kohtu alla andmisel).

⁷ Vt meetodika: kohtueelses menetluses 161-184 (N=päeva vahi all viibinud isikutest vabanes kohtueelses menetluses vahi alt enne 2013. aastat 117 isikut, t, kelle vahistamine tervikuna lõppes 2013. aastal).

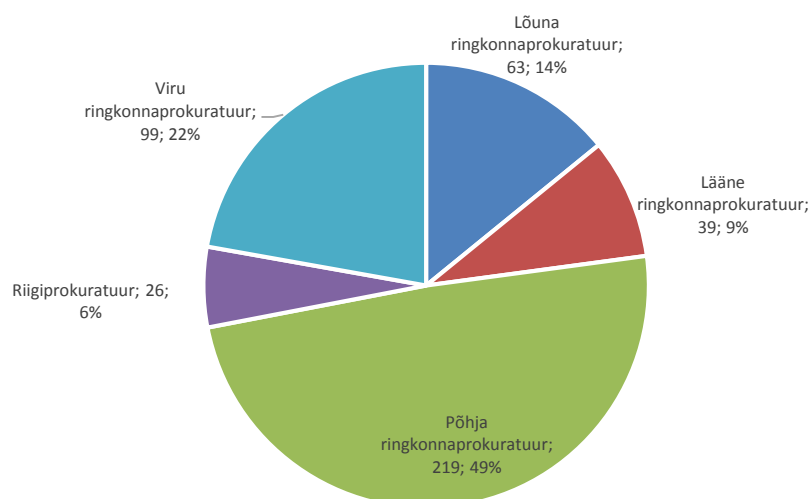
⁸ Siin ei ole arvestatud neid isikuid, kelle vahistamist pikendati peaprokuröri taotlusel üle 6 kuu.

161-184 päeva vahi all viibinud isikutest 61% olid kahtlustatavad esimese astme kuriteos. Kui esimese astme kuritegude puhul oli tegu peamiselt narkokuritegude, tapmise/mõrva või röövimise/väljapressimisega, siis teise astme kuriteod olid peamiselt vargused või isikuvastased kuriteod (vt täpsemalt joonis 5). Varguses kahtlustatavad kohtueelses menetluses vahistatud isikud moodustasid kokku 24% vahistatutest, kes viibisid vahi all 161-184 päeva.

Joonis 5. Kohtueelses menetluses 161-184 vahi all viibinud isikud vastavalt kuriteoliigile ja kuriteo raskusastmele

Menetlusi, milles isikud viibisid kohtueelses menetluses vahi alla 161-184 päeva, kõrvutati vahistamist taotlenud prokuratuuride andmetega. Kõige enam oli selliseid vahistatuid Põhja ringkonnaprokuratuuris, järgnesid Viru ja Lõuna ringkonnaprokuratuur.

Joonis 6. Kohtueelses menetluses 161-184 päeva vahi all viibinud isikud vahistamistaotluse eistanud prokuratuuri alusel

Vabanemine kohtuotsusega

Kohtuotsusega samal päeval vabanes vähemalt⁹ 126 isikut, s.h isikud, kes olid viibinud vahi all vaid paar päeva (nt tagaotsitava isiku tabamisel mõisteti isikule mõne päeva jooksul karistus ning vabastati kohtusaalis).

Nendest isikutest, kes võeti vahi alla kohtueelses menetluses (N=1203), vabanes kohtuotsusega samal päeval 85 isikut (7%). Neist üle neljandiku (24) viibis vahi all vaid kohtueelses menetluses.

84 isiku suhtes kohaldati vahistamist vähemalt 60 päeva enne otsuse tegemist. Neist kolm isikut mõisteti õigeks (kohtueelses menetluses vahi all 6 kuud), üks sai rahalise karistuse ning täielikult kantuks loeti 11 isiku karistus. Ülejäänud 69 isikut vabastati ning isiku suhtes kohaldati katseaega või asendati vangistus üldkasuliku tööga.

Kohtu praktika vangistuse tingimisi kohaldamata jätmisel on erinev: kui ühel juhul mõistetakse kogu karistus täitmisele tingimisi, millest arvestatakse maha juba realselt eelvangistuses viibitud aeg, siis teisel juhul mõistab kohus juba eelvangistuses viibitud aja ulatuses isikule reaalse vanglakaristuse ning ülejäänud osas tingimisi.

Vahistamise kestus kuriteoliigiti¹⁰

Vahistamine on pikim tapmise ja mõrva puhul – ligi 1,5 aastat. Ülejäänud kuriteoliikide puhul jääb vahistamise keskmine aeg alla aasta.

Tabel 3. Vahistamise pikkus kuriteoliigiti (mediaan ja aritmeetiline keskmine)

§	Süütegu	Vahistamise kestus (mediaan kuudes)	Vahistamise kestus (aritmeetiline keskmine kuudes)
§ 113, 114	Tapmine ja mõrv (N=69)	16,4	17,1
§ 118	Muu raske isikuvastane kuritegu (N=21)	7,3	9,5
§§ 183-190, 392	Narkokuriteod (N=295)	6,6	7,9
§§ 141-146	Seksuaalkuritegu (N=24)	7,5	7,8
§§ 200, 214	Röövimine ja väljapressimine (N=124)	6,4	7,0
§§ 117, 119-136	Muu isikuvastane kuritegu (N=171)	5,0	5,2
§ 199	Vargus (N=441)	5,7	5,8
§§ 199, 201-213, 215-217 ²	Muu varavastane kuritegu (N=46)	5,2	4,8
Muud kuriteod	Muud kuriteod (N=131)	4,0	4,6

Vahistamise kestus menetlusetappides

Kohtumenetluses oli vahistamise kestus (mediaan keskmine) peaaegu kõikides kuriteoliikides lühem kui kohtueelses menetluses (v.a tapmise ja mõrva ning seksuaalkuritegude puhul).

Tabel 4. Vahistamise mediaankestus menetluse staadiumi järgi (mediaan keskmine kuudes)

§	Süütegu	Kohtueelne menetlus	Kohtumenetlus
§ 113, 114	Tapmine ja mõrv	5,8	12,0
§§ 115-119	Muu raske isikuvastane kuritegu	4,2	3,7
§§ 183-190, 392	Narkokuriteod	5,3	2,0
§§ 141-146	Seksuaalkuritegu	5,0	5,0

⁹ Kõikidel isikutel ei olnud otsuse kuupäev märgitud ning seetõttu võib arv olla suurem.

¹⁰ Kuriteoliik on arvestatud isiku viimase tõkendi järgi.

§§ 200, 214	Röövimine ja väljapressimine	4,9	2,2
§§ 120-136	Muu isikuvastane	3,9	1,1
§ 199	Vargus	4,0	2,1
§§ 199, 201-213, 215-217 ²	Muu varavastane kuritegu	4,3	1,1
Muud kuriteod	Muud kuriteod	3,7	1,0

Nende vahistatute puhul, kes ei vabane enne kohtuotsuse jõustumist, arvestatakse vahistamist kuni kohtuotsuse jõustumiseni, mil ta muutub süüdimõistetuks. Seetõttu oleks vahistamise kestus oluliselt erinev juhtudel, mil seda arvestada kuni esimese astme kohtuotsuse tegemiseni.

Vahistamise kestus kohtupiirkondades

Tartu maakohtu (Lõuna ringkonnaprokuratuuri) tööpiirkonnas oli vahistamise kestus kõige lühem. Vahistamine kestis kohtueelses menetluses kõige enam Viru maakohtu (Viru ringkonnaprokuratuuri) tööpiirkonnas ning kohtumenetluses Pärnu maakohtu (Lääne ringkonnaprokuratuur) tööpiirkonnas.

Tabel 5. Vahistamise kestus (mediaan) piirkonna järgi (kuudes), 2013

	Koond	Kohtueelne menetlus	Kohtumenetlus
Harju MK	6,1	4,5	2,1
Pärnu MK	5,8	4,6	2,4
Tartu MK	5,4	4,2	1,4
Viru MK	5,9	5,1	1,9